

Inhoudsopgave

De representatie van schizofrenie 3

Televisiecodes en het stigmatproces 6

Derailed 8

With Friends Like These 10

Vergelijking *Derailed* en *With Friends Like These* 14

Conclusie 16

Bibliografie 18

De representatie van schizofrenie

Media als televisie, film en Internet zijn vrij makkelijk toegankelijke informatiebronnen voor het grote publiek. Onderwerpen die lastig te begrijpen zijn, kunnen bijvoorbeeld via televisie uitgelegd worden aan het publiek. Dit kan in een documentaire of in nieuwsberichten, maar fictionele programma's kunnen ook bepaalde onderwerpen onder de aandacht van de kijker brengen en die daarover informeren. Dat geldt onder andere voor geestesziekten. Volgens studies zijn de media de primaire informatiebron waar het grote publiek zijn informatie over geestesziekten haalt, en zo dus ook over schizofrenie.¹ Tot op heden is er weinig onderzoek gedaan naar de representatie van schizofrenie in film en televisie. Wanneer de representatie van schizofrenie wel besproken wordt, is het vaak een klein onderdeel van een groter onderzoek naar de representatie van geestesziekten in het algemeen.

Hoe wordt schizofrenie dan gerepresenteerd in de media? Wat is het beeld van de ziekte waarmee het grote publiek bekend is? Het merendeel van de onderzoeken naar de representatie van geestesziekten constateert dat het beeld dat geschetst wordt van psychische stoornissen een negatief beeld is. Daar komt bij dat mensen met schizofrenie of een andere geestesziekte vaak worden neergezet als een stereotype in plaats van als een individueel persoon.² Simon Cross stelt dat we bepaalde beelden automatisch associëren met gekte (en psychische stoornissen): wild gedrag, warrig haar, slordig gekleed, mompelend gevloek, vuisten schudden naar dingen die er niet zijn, tegen zichzelf praten.³ Dat zijn zichtbare stereotyperende kenmerken waaraan iemand met een geestesziekte herkend kan worden volgens representaties.

Volgens Elaine Sieff worden mensen met een geestesziekte in mediabeelden herkenbaar gemaakt door hun wilde uiterlijk en hun bizarre gedrag.⁴ Daarnaast zijn ze vaak werkeloos, gedragen ze zich kinderlijk, en zijn ze afhankelijk.⁵ Nancy Signorielli voegt daar aan toe dat als ze al een baan hebben, ze vaak mislukkingen

¹ Claire Wilson et al., "Mental illness depictions in prime-time drama: identifying the discursive resources" *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry* 33 (1999): 232.

² Matthias C. Angermeyer en Herbert Matschinger, "The Stereotype of Schizophrenia: Results From a Representative Survey in Germany" *Schizophrenia Bulletin* 30 (2004): 1050.

³ Simon Cross, "Visualizing Madness: Mental Illness and Public Representation" *Television New Media* 5 (2004): 199.

⁴ Elaine Sieff, "Media Frames of Mental Illness: The Potential Impact of Negative Frames" *Journal of Mental Health* 12 (2003): 260.

⁵ Sieff, 262.

zijn en geen succes hebben.⁶ Dan is er ook nog het beeld van de geesteszieke als crimineel en gevaarlijk; een dominant mediastereotype.⁷ Volgens Otto Wahl is het merendeel van de geesteszieken op televisie een crimineel, en wordt er gewelddadig verdrag vertoond.⁸ Ze worden neergezet als de slechterik. Een van de misdaden die mensen met een geestesziekte het meest plegen in televisieseries is moord.⁹

Wanneer (fictieve) personages in de media door afwijkend gedrag aan negatieve stereotypen of mediabeelden worden verbonden – en de kijker hierbij een bevooroordeelde houding aanneemt – kan er een stigma ontstaan.¹⁰ Waar media een grote rol spelen in de publieke perceptie van schizofrenie, zouden ze in theorie ook een positieve invloed kunnen hebben. Mark Salter en Peter Byrne stellen daarom dat media gebruikt kunnen worden om het stigma van schizofrenie en andere geestesziekten te verminderen.¹¹

In plaats van enkel het negatieve stereotype te gebruiken in mediarepresentaties, kunnen de media gebruikt worden om het publiek te informeren en om een accuraat beeld te schetsen van schizofrenie. Wel moeten we in gedachten houden dat het om televisie gaat: beelden van gekte en ongemak trekken aandacht en stimuleren kijkcijfers.¹² De stereotypische representatie van schizofrenie wordt zowel door programmamakers als door het publiek aangenomen als een normaal beeld, omdat er nooit (of niet vaak genoeg) een ander perspectief wordt geboden.

Criminal Minds is een populaire Amerikaanse misdaadserie van CBS met een kijkersgemiddelde van 13 miljoen in Amerika alleen. De serie wordt daarnaast uitgezonden in 26 andere landen, waaronder Nederland. De serie wordt vanaf september 2005 uitgezonden op de Amerikaanse zender CBS. In Criminal Minds maakt een team van de Behavioral Analysis Unit (BAU) - een speciale afdeling van de FBI - gedragsanalyses van criminelen om ze zo op te sporen. Verschillende zaken en soorten criminelen komen aan bod, van seriemoordenaars tot terroristen. Uit de gedragsanalyses die het team maakt, blijkt vaak dat de gezochte criminelen

⁶ Nancy Signorielli, "The Stigma of Mental Illness on Television" *The Journal of Broadcasting & Electronic Media* 33 (1989): 329.

⁷ Otto Wahl, *Media Madness: Public Images of Mental Illness*. New Jersey: Rutgers U.P., 1995, 56.

⁸ Wahl, 56.

⁹ Wahl, 59.

¹⁰ Anna Scheyett, "The Mark of Madness: Stigma, Serious Mental Illnesses, and Social Work" *Social Work in Mental Health* 3 (2005): 81.

¹¹ Mark Salter en Peter Byrne, "The Stigma of Mental Illness: How You Can Use the Media to Reduce It" *Psychiatric Bulletin* 24 (2000): 281.

¹² Ibidem, 282.

psychische problemen hebben.

Schizofrenie is een van de geestesziekten die in *Criminal Minds* behandeld wordt. Het is tevens een van de weinige psychische stoornissen die ook daadwerkelijk benoemd en gedefinieerd wordt in de serie. *Criminal Minds* is een misdaadserie. Het team spoort criminelen op. Daarom is in de serie schizofrenie vaak niet los te koppelen van geweld. Maar waar veel misdaadseries, zoals de CSI-series, zich op de misdaad richten, richt *Criminal Minds* zich op de misdadiger. Hierdoor kan er een beter beeld geschetst worden van de denkwijze en motivatie van de criminelen. Het is niet bedoeld om criminele acties goed te praten, maar de serie kan wel enig inzicht geven in hun beweegredenen. Bepaalde acties zouden enigszins verklaard kunnen worden, door uitleg te geven – bijvoorbeeld over geestesziekten - in de vorm van een aflevering waarin het team te maken krijgt met een geesteszieke crimineel.

Ik denk dat schizofrene mensen niet alleen als criminelen worden gerepresenteerd in de serie. Zo wordt in het eerste seizoen de moeder van Dr. Spencer Reid – een van de teamleden – geïntroduceerd. Diana Reid heeft schizofrenie, maar ze wordt niet neergezet als een gewelddadig persoon. Wat is het dat de serie over schizofrenie zegt? Wordt er een positief of negatief beeld geschetst? En werkt *Criminal Minds* op deze manier mee aan de anti-stigmatisering van schizofrenie, of versterkt de serie het stigma juist? Deze overwegingen en aannames hebben mij tot de volgende hoofdvraag geleid: *op welke manier werkt de representatie van schizofrenie in Criminal Minds stigmatisering in de hand?* Om tot een antwoord op deze vraag te komen, moet er eerst gekeken worden naar de representatie van schizofrenie in de serie. Dit doe ik aan de hand van de deelvraag *hoe wordt schizofrenie gerepresenteerd in Criminal Minds?*

Ik verwacht dat mensen met schizofrenie in *Criminal Minds* worden neergezet als criminelen. Een tweede stelling waar ik vanuit ga is dat de representatie van schizofrenie in *Criminal Minds* het stigma rondom de stoornis versterkt. De centrale vraag wil ik beantwoorden door middel van een tekstuele analyse van twee afleveringen van *Criminal Minds* aan de hand van een methode die voortkomt uit de *codes of television*-theorie van John Fiske en de stigmaproces-theorie van Bruce Link en Jo Phelan. Ik heb gekozen voor de afleveringen *DERAILED* en *WITH FRIENDS LIKE THESE*, omdat in deze twee afleveringen twee criminelen die lijden aan schizofrenie centraal staan.

Televisiecodes en het stigmaproces

In *Television Culture* beschrijft John Fiske de codes van televisie. Volgens Fiske is een code een aan regels gebonden tekensysteem dat door de regels en conventies, die door een cultuur gedeeld worden, betekenis geven aan en binnen diezelfde cultuur.¹³ Hij classificeert drie niveaus in televisiecodes, die betekenis geven aan een televisieproduct. Niveau één is de zogenaamde realiteit. Hij benoemt dit tot sociale codes zoals uiterlijk, kleding, make-up, omgeving, gedrag, expressies, spraak, gebaren en geluid.

Deze sociale codes worden vervolgens gecodeerd door de technische codes (camera, geluid, belichting, montage, muziek) uit niveau twee: representatie. De techniek zet sociale codes om in *conventionele representationele codes*. Dat zijn de codes die de representaties vormen, die zich op hun beurt weer uiten in verhaal, conflict, personages, actie, dialoog, setting, casting, et cetera.¹⁴ Het derde niveau is die van ideologie. De codes uit niveau een en twee worden hierbinnen geordend door de ideologische codes, als individualisme, ras, gender, klasse, materialisme, kapitalisme, et cetera. Al deze lagen van gecodeerde betekenissen zijn verwerkt in televisieprogramma's.¹⁵

De representatie van een geestesziekte is het beeld waarmee wij geconfronteerd worden. Wanneer een dergelijke representatie negatief is, kan dat bijdragen aan de perceptie van het grote publiek. Hetzelfde geldt voor het stigma rondom schizofrenie. Er is een bepaald beeld van mensen met schizofrenie – een doorgaans negatief beeld –, dat door representaties op televisie versterkt wordt.¹⁶ Volgens Bruce Link en Jo Phelan ontstaat een stigma door vier componenten die met elkaar verbonden zijn: (1) onderscheid maken en menselijke verschillen labelen, (2) gelabelde verschillen aan een (negatief) stereotype verbinden, (3) gelabelde personen in categorieën plaatsen waardoor het idee van 'ons' en 'zij' ontstaat en afstand gecreëerd wordt, en (4) het verlies van status en discriminatie van gelabelde personen.¹⁷

De labels die personages uit de serie toegeschreven krijgen, zijn enigszins vergelijkbaar met de codes die Fiske beschrijft. Een representatie bestaat uit codes. Die codes zouden op hun beurt labels kunnen zijn. Als een personage in de serie

¹³ John Fiske, *Television Culture*. Londen: Routledge, 2002. 4

¹⁴ Fiske, 5.

¹⁵ Fiske, 5.

¹⁶ Stephen Harper, "Media, Madness and Misinterpretation: Critical Reflections on Anti-Stigma Discourse" *European Journal of Communication* 20 (2005): 461.

¹⁷ Bruce Link en Jo Phelan, "Conceptualizing Stigma" *Annual Review of Sociology* 27 (2001): 367.

wordt beschreven als gewelddadig, is dat een label. Zo'n label wordt het personage toegeschreven vanwege zijn gedrag, wat volgens Fiske te beschouwen is als een representatieve code. Dat gedrag, en uiterlijk, tijdens een gewelddadige uiting van zo een personage bestaat uit codes: 'realistische' codes en representatieve codes. De personages krijgen labels, die kunnen toevoegen aan het bestaande stereotype, de negatieve representatie die ik in de inleiding heb omschreven. Televisie maakt namelijk constant gebruik van dezelfde tekens en codes, waardoor er een conventie ontstaat. Door herhaling kan er een cliché, ofwel stereotype ontstaan.¹⁸

Ik stel dat het stigmaproces tevens te vinden is in de twee afleveringen van *Criminal Minds*. De labels zijn aanwezig, en worden benoemd. Maar daarnaast denk ik ook dat er een afstand wordt gecreëerd tussen 'ons' en de schizofrenen. Daarom kijk ik tijdens het analyseren welke labels personages met schizofrenie krijgen toegeschreven en of de ziekte wordt gestigmatiseerd in de twee afleveringen. Hiervoor zal ik op de volgende punten letten:

- welke labels krijgt de schizofreen toegeschreven?
- Wordt er een negatief beeld van schizofrenie geschetst? Zo ja, hoe?
- Wordt er een afstand gecreëerd tussen 'ons' en 'zij'?
- Verliezen de schizofrenen status? En worden ze gediscrimineerd?

Met deze vragen in gedachten kijk ik in de afleveringen naar de drie niveaus televisiecodes die Fiske beschrijft. Ik ga ervanuit dat de codes van het uiterlijk, gedrag en dialoog labels vormen, die de representatie van schizofrenie vormen. De labels wijzen een verschil aan tussen 'ons' en 'zij', waardoor er een afstand gecreëerd wordt tussen de zogenaamd normale personages en de personages met schizofrenie.

¹⁸ John Fiske en John Hartley, *Reading Television*. Londen: Methuen, 1978: 66.

Derailed

In DERAILED (seizoen 1, aflevering 9) moet het team naar Texas, waar een man passagiers in een trein gegijzeld houdt. Elle Greenaway, een van de teamleden, is onderweg naar een hoorzitting met een crimineel in Dallas en zit in dezelfde treincoupé. De man, die Dr. Theodore “Ted” Bryar heet, praat tegen een man die achter hem zit. Die tweede man – van wie de naam niet bekend wordt gemaakt – hitst Ted op. Hij fluistert hem toe dat de passagiers federale agenten zijn, die hem volgen en hem pijn willen doen. De trein stopt plots en een agent komt de coupé binnen. Hij ziet dat Elle een FBI-agente is en vertelt haar de reden van de plotselinge stop. Ted kijkt toe en luistert naar de man achter hem, die hem vertelt dat Elle en de agent over hem aan het fluisteren zijn en dat Ted nu actie moet ondernemen. Als de agent langs Ted loopt, pakt hij het pistool van de agent en schiet hij hem dood. Vanaf dat moment houdt hij de passagiers gegijzeld.

Het team krijgt melding van de gijzeling en wordt naar Texas gehaald. Eenmaal daar blijkt dat er live videobeeld is van de situatie door een camera die in de treincoupé hangt. Gideon, de teamleider, ziet vervolgens dat Elle een van de gijzelingen is. Aan de hand van de videobeelden merkt Dr. Spencer Reid – een teamlid en agent, die gespecialiseerd is in psychologie en sociologie – op dat Ted last heeft van tardieve dyskinesie; ernstige bewegestoornissen die zich uiten als tics in het gezicht. De oorzaak van deze aandoening is het langdurig gebruik van antipsychotica- medicijnen die vaak aan schizofrenen worden gegeven.

Tardieve dyskinesie is in deze representatie van schizofrenie een label. Ted lijdt aan deze stoornis, vanwege de medicijnen die hij heeft gekregen voor zijn schizofrenie. Het is tevens afwijkend gedrag, waardoor hij verschilt van de zogenaamd normale mens. De codes die dit label vormen zijn terug te vinden in zijn gedrag. Hier wordt gebruik gemaakt van niveau één van de televisiecodes van Fiske. Het gedrag van Ted en zijn expressies worden door technische codes (camera) omgezet in de representatie van tardieve dyskinesie. Representatie, want het is het personage dat hieraan lijdt, en niet de acteur. Ted vertoont tics, aparte bewegingen die hij met zijn gezicht maakt. Deze codes doen Reid inzien dat Ted lijdt aan tardieve dyskinesie, en dus last kan hebben van schizofrenie.

Voor de kijker is er een andere hint te vinden in dezelfde videobeelden. Eerder zagen wij een man die tegen Ted praatte, en hem toefluisterde de agent dood te schieten en de rest gegijzeld te houden. Op de videobeelden is de man echter niet te zien. Hij is dus een hallucinatie; een stem in Teds hoofd die hem vertelt wat hij moet doen. De videobeelden laten ons zien dat de man met wie Ted praat niet echt

is. Maar er vindt al eerder een hallucinatie plaats die erop wijst dat Ted niet naar behoren functioneert. In de krant die hij leest staat de kop “Barlowe seeks youth votes”. Ted leest er echter “We seek you” in. Dit is een van de eerste duidelijke aanwijzingen die aan de kijker laat zien dat Ted hallucineert en waarschijnlijk aan een geestesziekte als schizofrenie lijdt. Dit kunnen we weten omdat in andere media hallucinaties en het horen van stemmen gerepresenteerd worden als symptomen van schizofrenie.

Een veelvoorkomend label dat wordt gebruikt in de representatie van schizofrenie is ‘gewelddadig’. Ook Ted Bryar wordt als gewelddadig gelabeld. In eerste instantie zijn er zijn acties: hij schiet een agent dood, slaat Elle en andere passagiers neer, hij schiet zijn psychiater neer. Wanneer hij in beeld wordt gebracht, heeft hij altijd een pistool vast waarmee hij dreigend zwaait. Hij wordt ook daadwerkelijk als gewelddadig benoemd in de dialoog: “He’s never had this sort of break from reality. He’s never violent.” Ted is dus losgeslagen, heeft geen grip meer op de realiteit. Ook heeft hij voorheen nooit eerder gewelddadig gedrag vertoond.

Als we kijken naar Fiskes niveau één visuele codes – dus het uiterlijk en gedrag van Ted Bryar – vallen daar een aantal dingen op. In eerste instantie zijn uiterlijk. Het is een blanke man van gemiddelde leeftijd. Hij heeft weinig haar, is kalend en hij is gezet. Hij draagt onopvallende en grauwe, maar schone kleding: een lichtgrijs jasje, een overhemd en een donkerbruine broek. Zijn kleding geeft niet aan dat hij onverzorgd is. Aan zijn uiterlijk, en met name zijn kleding, is niet te zien dat Ted aan schizofrenie lijdt. Dit klopt met de verhaallijn: Ted is namelijk met zijn arts onderweg naar een conferentie, waar hij moet dienen als voorbeeld van een geslaagde therapie om psychoses te verminderen. Als we enkel kijken naar het beeld dat wij van het personage krijgen door zijn uiterlijk en kleding, wordt schizofrenie hier niet op een negatieve manier neergezet. Ted oogt namelijk vrij normaal; wij kunnen niet aan hem zien dat hij schizofrenie heeft.

Verder in de aflevering leren we dat Ted vroeger een dokter en professor is geweest, maar dat hij door zijn aandoening zijn functie moest opgeven. Hij heeft negen jaar lang in een psychiatrische inrichting gezeten, waar hij werd behandeld met medicijnen en therapie. Dit is wederom een label dat ze aan de ziekte toeschrijven: door zijn stoornis kon Ted zijn baan niet meer behouden. Het ontbreken van een baan is een van de symptomen van schizofrenie die in media worden gerepresenteerd.

Een opvallend aspect uit deze aflevering is wanneer er door Dr. Spencer Reid verwezen wordt naar John Nash – een man wiens leven en strijd met schizofrenie zijn verfilmd in de Amerikaanse film *A BEAUTIFUL MIND* uit 2001. John Nash wordt genoemd wanneer ze de soorten illusies en hallucinaties bespreken, waaraan Ted zou kunnen lijden. Reid vertelt een agent dat John Nash onder de indruk was dat hij door aliens werd gerekruteerd om de wereld te redden. Daarop reageert de agent dat hij de film heeft gezien, en dus weet wat Reid bedoelt. Reid reageert daarop door ze te zeggen dat de film echter nogal onnauwkeurig is in de afbeelding van schizofrenie.

Opvallend, omdat in de serie Reid in principe commentaar geeft op *A BEAUTIFUL MIND* en de makers verwijt voor een onjuiste representatie van de stoornis. En dat terwijl in *Criminal Minds* er voornamelijk een eenzijdig beeld wordt geschetst van schizofrenie. Namelijk dat schizofrenen gewelddadig zijn, ze moorden, en onsuccesvol in het leven zijn – een vrij negatieve representatie, die aansluit bij andere bestaande negatieve mediabeelden van schizofrenie.

De makers van *Criminal Minds* positioneren zichzelf als vergelijkbaar met *A BEAUTIFUL MIND*. Door via het personage van Reid (een expert op het gebied van geestesziekten) commentaar te geven op de representatie van schizofrenie in de film, plaatsen ze zichzelf boven de film. Door te zeggen dat de representatie van schizofrenie in *A BEAUTIFUL MIND* onjuist is, zeggen de makers indirect tegen het publiek dat zij het beter weergeven en dat de representatie van schizofrenie in *Criminal Minds* goed en kloppend is.

With Friends Like These

In de aflevering *WITH FRIENDS LIKE THESE* (seizoen 6, aflevering 19) moet het team de moord op een man, Jay Johnson, en een vrouw, Karen Haywood, oplossen in Portland, Oregon. De aflevering opent met een scene waarin we een jonge man, Ben, zien lopen in een supermarkt, met drie andere mensen. Hij spreekt een vrouw aan, die hem negeert. De drie personen sporen Ben aan om haar te volgen, maar hij wil liever slapen. Vervolgens zien we de vrouw in haar huis. Terwijl ze in de keuken staat, wordt de deur opengebroken en zien we de jongen uit de supermarkt naar binnen stormen en haar neersteken.

Als het team erbij wordt gehaald, blijkt dat er eerder een gelijksoortige moord is gepleegd. Aanvankelijk wordt gedacht dat het om een groep daders gaat, vanwege gestolen voorwerpen, de extreme 'overkill' en de ongeorganiseerde manier waarop de moorden zijn gepleegd. Beide slachtoffers zijn neergeslagen met een

stomp voorwerp, en veelvuldig (31 en 40 keer) gestoken met een mes. Het team vertrekt naar Portland, waar ze verder onderzoek doen.

Eenmaal in Portland, gaan ze naar het huis van een van de slachtoffers. Daar komen ze erachter dat het maar om een enkele dader gaat; er is maar een soort voetafdruk. De dader is een nachtdier, ongeorganiseerd en heel erg onregelmatig. Omdat de eerste moord gepleegd is op een plek waar veel drugs worden gebruikt, denkt het team dat de dader onder invloed van drugs was ten tijde van de moord. Derek Morgan, een van de teamleden spreekt met een getuige – een winkelhulp uit de supermarkt – over Karen. De getuige vermeldt dat er naast Karen nog een andere man in de winkel was. Als Morgan naar die man vraagt, geeft de getuige een beschrijving van zijn uiterlijk en gedrag: “There was this weird guy, mumbling to himself and swatting the air like someone was bugging him. [...] A regular white dude, greasy.” Tegelijkertijd zien wij beelden van de gebeurtenis die de getuige beschrijft. Het is dezelfde situatie als de beginscène, maar waar Ben en Karen hierin te zien zijn, ontbreken de drie personen die we in de beginscène wel zagen. Hieruit is op te maken dat Ben last heeft van hallucinaties.

Al in de eerste twintig minuten van de aflevering wordt door middel van dialoog, het uiterlijk, de kleding, en het gedrag van het personage een beeld geschetst. Het zijn de niveau één televisiecodes van Fiske – uiterlijk, kleding, gedrag – die het personage van Ben vormen. Ze representeren de conventies van het uiterlijk van een schizofreen, dat in andere media reeds gevormd is en herhaald wordt. De codes, die gebruikt worden om Ben te beschrijven, zijn tegelijkertijd labels die aan een negatief stereotype worden verbonden. Zo wordt Ben door de getuige uit de supermarkt gelabeld als ‘weird’. Bens gedrag – tegen zichzelf mompelen en in de lucht slaan, terwijl er niets is – wijkt af van zogenaamd normaal gedrag en maakt hem raar.

Dat hij er onverzorgd en vettig uitziet is tevens een label. De code van het onverzorgde uiterlijk kan verwijzen naar een verminderde status, omdat hij niet voldoet aan de norm van de maatschappij als het gaat om een verzorgd uiterlijk. Bens haar ziet er vettig en warrig uit. Hij is ongeschoren; hij heeft een stoppelbaard. Zijn kleding – tevens codes die iets representeren – is altijd donker en ziet er oud en versleten uit. De kleding die Ben aanhad, bevestigt de beschrijving die de getuige gaf van Ben – namelijk dat hij er onverzorgd uitzag – en sluit aan bij het bestaande beeld van schizofrenie dat geschetst is in andere media.

Een derde moord wordt gepleegd, en het team spreekt met een getuige die Ben heeft horen praten tegen iemand. Derek Morgan stelt vervolgens dat hij

misschien wel een gesprek voert met zijn hallucinaties. Dat in combinatie met zijn leeftijd (midden twintig, de leeftijd waarop schizofrenie zich manifesteert) en de wetenschap dat Ben zich paranoïde gedroeg in de supermarkt doet het team denken dat ze te maken hebben met een schizofreen. Op basis van de getuigenissen die zijn uiterlijk en gedrag beschrijven stelt het team dat Ben lijdt aan paranoïde schizofrenie.

Uit alle verzamelde informatie kan het team een profiel van de dader samenstellen om achter zijn identiteit te komen. Wanneer het team het profiel van de dader aan de lokale politie bekend maakt, wordt Ben als volgt beschreven :

“We believe our unsub¹⁹ is a white male paranoid schizophrenic who suffers from hallucinations. [...] We think this unsub is hyper vigilant and in this condition he’s unable to travel very far from his home. He kills at night and is extremely violent. During the day he is most likely a loner. Someone in this state probably can’t keep a job. [...] Childhood voices are telling him to kill, or he’s misinterpreting them as doing so. Our unsub spends his days wandering trying to fight the desire to kill. [...] Because of his limited social circle as a child, it is our belief that the incident involved close friends or family.”²⁰

In deze daderbeschrijving zijn veel labels – voornamelijk negatieve – te vinden. In de eerste zin wordt de dader een ‘blanke mannelijke paranoïde schizofreen’ genoemd. Hier wordt Ben gelabeld als een schizofreen in plaats van iemand met schizofrenie. Iets dat volgens Link en Phelan wordt gedaan, wanneer er onderscheid gemaakt wordt tussen ons en zij.²¹ Ben is hierin geen persoon – een mens, iemand van ons – maar een schizofreen. Labels die zijn schizofrenie moeten aanduiden zijn de hallucinaties die hij ziet, de stemmen die hij hoort, en zijn paranoia.

Verder in de aflevering belt Ben in paniek zijn moeder op om haar om hulp te vragen. Zij wijst hem echter af. Uit het gesprek blijkt dat Ben medicijnen voor zijn stoornis slikte, maar dat hij die nu niet meer slikt omdat ze volgens hem niet werken. Zijn moeder verwijt hem zijn gedrag en kraakt hem af: “You can’t hold down a job, you can barely function.” Ben komt kinderlijk over. Hij belt zijn moeder voor hulp. Hij stottert en kruipt weg in een hoek. Hij probeert te ontsnappen aan zijn hallucinaties. Zijn moeders opmerkingen bevestigen voor de kijker het profiel van de dader dat het team heeft gegeven. Ben heeft geen baan; hij kan er geen behouden.

¹⁹ Unsub staat voor unknown subject.

²⁰ WITH FRIENDS LIKE THESE. Criminal Minds. Reg. Anna Foerster. Scen. Janine Sherman Barrios. CBS, 30 maart 2011. Tijd: 00.17.34 - 00.18.49

²¹ Bruce Link en Jo Phelan, 370.

Wederom een kenmerk van de representatie van schizofrenie. Het ontbreken van een baan maakt dat Ben status verliest. Normale mensen hebben een baan, hij niet. Het beeld dat in deze aflevering gerepresenteerd wordt, is negatief en sluit aan bij het bestaande mediabeeld van schizofrenie.

Een interessante wending in de representatie van schizofrenie vindt plaats wanneer Derek Morgan een gesprek heeft met Dr. Spencer Reid, na afloop van de briefing. In eerdere afleveringen is naar voren gekomen dat Reids moeder aan schizofrenie lijdt. Zij vertoont echter geen gewelddadig gedrag. Reid is het daarom oneens met de aannames die eerder zijn gemaakt.

“You know that profile kind of makes it sound like schizophrenia leads to serial killing. My mom has schizophrenia; there are many different types. Catatonic, disorganized [...] Just because someone suffers from an inability to organize their thoughts, or can't bathe or dress themselves doesn't mean they stab someone in the chest thirty times post mortem.”²²

Reid gaat hier tegen de notie in dat schizofrenen altijd gewelddadig zijn. Iemand met een geestesziekte is niet per definitie een seriemoordenaar. Hij wijst erop dat er meerdere varianten van schizofrenie zijn, en dat ze niet allemaal gedoemd zijn seriemoordenaars te worden.

Een interessant stuk dialoog, omdat ondanks Reids protest tegen het stereotyperende en negatieve beeld dat het gegeven profiel schetst van schizofrenie, hij zelf ook toegeeft aan het stereotype van de afhankelijke schizofreen – iemand die zich niet zelf kan wassen en kleden en dus afhankelijk is van anderen. Wel zegt hij dat zijn moeder schizofrenie heeft, en niet dat ze een schizofreen is. Reid creëert hiermee geen afstand tussen ons en zij. Schizofrenie wordt in deze scene niet per se in een positief daglicht gesteld, maar het wordt ook niet negatief afgeschilderd.

Maar Spencer Reid is een personage, gecreëerd door de makers van Criminal Minds. Alles dat uit zijn mond komt, en al zijn acties, zijn geschreven door de makers van het programma. De makers van Criminal Minds praten via Reid en schijnen zo een ander licht op de representatie van schizofrenie. Door deze interventie laten de makers weten dat er meerdere vormen bestaan van schizofrenie, en dat niet elke persoon die aan schizofrenie lijdt een seriemoordenaar is. Door deze scene te plaatsen in de aflevering, wordt voor het publiek ook een ander, en positiever, beeld

²² WITH FRIENDS LIKE THESE. Criminal Minds. Reg. Anna Foerster. Scen. Janine Sherman Barrios. CBS, 30 maart 2011. Tijd: 00.22.01 – 00.22.29

geschetst van schizofrenie. De makers zouden dit kunnen gebruiken als een toelichting; alle negatieve labels die zij toeschrijven aan Ben (die aan schizofrenie lijdt) gelden niet per se voor elke persoon met schizofrenie. Niet elke schizofreen is een seriemoordenaar, aldus de makers via het personage van Reid.

Vergelijking Derailed en With Friends Like These

Als we kijken naar de representatie in beide afleveringen, zijn er een aantal labels en televisiecodes die overeenkomen. Bijvoorbeeld het label 'gewelddadig'. In beide afleveringen wordt het personage met schizofrenie minstens een keer als gewelddadig beschreven door andere personages. Maar het geweld is ook te vinden in hun acties: bij Ben is dat in de gepleegde moorden, bij Ted in de behandeling van zijn gijzelaars. Ben heeft zijn slachtoffers op een extreem gewelddadige manier vermoord, door ze meerdere malen te steken met een mes. Ted gebruikt geweld – hij slaat gijzelingen, trekt ze aan hun haren mee, schiet ze neer – om zijn gijzelingen in bedwang te houden en ze de baas te zijn.

Het meest belangrijke label dat Ted en Ben krijgen, is die van crimineel. Otto Wahl stelt dat de meeste schizofreen in fictieve media worden neergezet als de slechterik.²³ Ook in deze afleveringen zijn de twee personages met schizofrenie criminelen. Zij zijn degenen naar wie het team op zoek is. Hoewel Ted en Ben in de afleveringen worden neergezet als criminelen, zijn ze niet per se slecht. Ze zijn inderdaad gevaarlijk, en ze hebben slachtoffers gemaakt, maar er wordt enigszins een verklaring gegeven voor hun gedrag binnen de afleveringen: hallucinaties. Het zijn de hallucinaties die ze aanzetten tot geweld.

Beide personages hebben last van hallucinaties die ze vertellen wat ze moeten doen, en ze ophitsen om andere mensen kwaad te doen. Het hebben van hallucinaties is een veelvoorkomend symptoom dat toegeschreven wordt aan schizofrenie in mediarepresentaties. Het zijn de hallucinaties die ze tot moord en geweld aanzetten. Zowel Ted als Ben proberen zich in eerste instantie te verzetten tegen de stemmen in hun hoofd. Beiden willen niet moorden, maar geven zich toch aan hun hallucinaties over. Maar het feit dat ze zich proberen te verzetten – en dat je als kijker ook hun belevenissen te zien krijgt –, kan enige sympathie voor de personages opwekken. Het is hun stoornis die ze aanzet tot geweld en moord; hun geestesgesteldheid is niet normaal.

De representationele codes van het uiterlijk en dialoog labelen beide personages als schizofreen. Uit deze codes kunnen we opmaken dat Ted en Ben

²³ Otto Wahl, 59.

beiden geen baan hebben, een kleine sociale cirkel hebben, en afwijkend gedrag vertonen. In het geval van Ben komt dat sterker naar voren in de dialoog en in zijn uiterlijke en gedrag. Ted valt minder op als afwijkend. Dit kan komen omdat hij minstens negen jaar in een instituut heeft gezeten, en dus wordt verzorgd door artsen en ander verzorgend personeel. Ted is dus voor een groot deel afhankelijk van het personeel van het instituut. Ben woont daarentegen op zichzelf, en krijgt geen hulp, waardoor hij er onverzorgder uitziet. Hij vraagt in de aflevering hulp aan zijn moeder, en vertoont kinderlijk en afhankelijk gedrag. Door die bepaalde labels krijgen Ben en Ted een verminderde status: geen werk, geen sociaal leven, afhankelijk, kinderlijk. In combinatie met hun gewelddadige acties wordt er een afstand gecreëerd door discriminatie tussen 'wij', de normale mensen, en 'zij', de zogenaamd rare schizofrenen.

Naast de overeenkomsten is er ook een groot verschil in de representatie van schizofrenie in de twee afleveringen. In *DERAILED* wordt verwezen naar de onjuiste representatie van schizofrenie in de film *A BEAUTIFUL MIND*. Door het personage Reid een ander personage hierop te laten wijzen, positioneren de makers van de serie zich boven de film. Het beeld dat geschetst wordt van de geestesziekte in de serie wordt door de makers als juist bevonden, terwijl de film in hun ogen een verkeerd beeld neerzet.

In *WITH FRIENDS LIKE THESE* wordt het reeds geschetste (negatieve) beeld van schizofrenie juist tegengesproken via het personage van Spencer Reid. Hij wijst op de meerdere vormen die schizofrenie kent, en dat niet elke persoon met schizofrenie gewelddadig is of een moordenaar is. Binnen deze aflevering plaatsen de makers van de serie zich niet boven een andere mediarepresentatie van schizofrenie, maar gaan ze in op het negatieve beeld dat in de serie zelf is geschetst. Door deze interventie via het personage van Reid geven ze aan dat schizofrenie niet beperkt is tot het tot nu toe gegeven (negatieve) beeld. Ze herinneren de kijkers er op deze manier aan, dat de ziekte niet per se gevaarlijk is en dat schizofrenie zich op meerdere manieren kan uiten.

Conclusie

Het beeld van schizofrenie dat in *Criminal Minds* wordt neergezet is voornamelijk negatief. In de twee geanalyseerde afleveringen worden beide personages die aan schizofrenie lijden afgeschilderd als criminelen. Ze zijn gewelddadig, en ze zijn sociale mislukkelingen. Ze hebben immers geen baan of een sociaal netwerk.

Wel wordt in beide afleveringen verwezen naar een ander beeld van schizofrenie. Zo is in *DERAILED* de verwijzing naar de film *A BEAUTIFUL MIND* over John Nash (die ook aan schizofrenie lijdt). Er wordt op gewezen dat in de film een verkeerd beeld van de ziekte zou zijn geschetst. Hiermee kan gesuggereerd worden dat de representatie van de stoornis in *Criminal Minds* correcter is.

Daarnaast wordt er bijvoorbeeld in *WITH FRIENDS LIKE THESE* door Reid verwezen naar zijn moeder, die ook schizofrenie heeft. Reid informeert Derek (maar ook het publiek) dat er meerdere soorten schizofrenie zijn en dat iemand met de ziekte niet per definitie een seriemoordenaar is, of überhaupt gewelddadig. Wel bevestigt hij het label 'afhankelijkheid' van mensen met schizofrenie. Belangrijk is dat er een ander perspectief op de stoornis wordt geboden, naast die van de gevaarlijke crimineel.

Het negatieve beeld van schizofrenie dat wordt gerepresenteerd in *Criminal Minds* overheerst. Op een paar positieve punten na - Reids toelichting van de verschillende vormen van schizofrenie -, wordt de stoornis in het grootste gedeelte van de afleveringen als negatief beschouwd. Wel moeten we hierbij in gedachten houden dat *Criminal Minds* een fictieve misdaadserie is. De negatieve representatie van de mensen met schizofrenie, het geweld en hun stoornis worden gedramatiseerd, omdat het de kijkcijfers stimuleert.

Media hebben de mogelijkheid om de stigmatisering van schizofrenie te verminderen, door minder negatieve stereotypes te gebruiken en door andere labels - minder negatieve labels - te belichten. In de twee afleveringen zijn er weinig tekenen die aangeven dat het stigma rondom schizofrenie verminderd wordt. Via het personage van Reid wordt het wel in zekere mate geprobeerd, maar er wordt nooit een duidelijk beeld geschetst van wat schizofrenie daadwerkelijk inhoudt.

Al met al wordt schizofrenie in *Criminal Minds* negatief gerepresenteerd. De representaties sluiten zich aan bij bestaande mediarepresentaties van de stoornis. Binnen de serie wordt het stigma rondom schizofrenie niet verminderd. Het blijft op een negatieve manier afgeschilderd worden. Het feit dat in de aflevering *DERAILED* gesuggereerd wordt dat de representatie van schizofrenie in de serie correcter is dan de representatie in *A BEAUTIFUL MIND*, moet de positie van de serie als een

betrouwbare informatiebron versterken. En dat terwijl de representatie van schizofrenie in *Criminal Minds* juist heel sterk stereotyperend is, en verder bouwt op bestaande mediarepresentaties. Door het gegeven stereotype beeld van de ziekte wordt het stigma rondom schizofrenie juist versterkt.

Er zijn echter wel een paar opmerkingen die erop wijzen dat er toch een minder negatieve kant van schizofrenie belicht wordt. Zo schijnt de interventie van Reid in *WITH FRIENDS LIKE THESE* een ander licht op de representatie van de ziekte. Via het personage laten de makers het publiek weten dat hun representatie niet voor iedereen geldt, en dus alleen voor het personage Ben. Hiermee wordt het stigma rondom schizofrenie echter niet verminderd. Er wordt namelijk nog steeds een overwegend negatief beeld neergezet dat binnen de bestaande conventies past. Er wordt wel een kleine nuancering aangebracht in de representatie, maar die valt in het niet bij de grotendeels negatieve representatie. Het bestaande stigma wordt door deze kanttekening niet verminderd.

Bibliografie

Angermeyer, Matthias C. en Herbert Matschinger. "The Stereotype of Schizophrenia: Results From a Representative Survey in Germany" *Schizophrenia Bulletin* 30 (2004): 1049-1061.

Cross, Simon. "Visualizing Madness: Mental Illness and Public Representation" *Television New Media* 5 (2004): 197-216.

Fiske, John en John Hartley. *Reading Television*. Londen: Methuen, 1978.

Fiske, John. *Television Culture*. Londen: Routledge, 2002.

Harper, Stephen. "Media, Madness and Misinterpretation: Critical Reflections on Anti-Stigma Discourse" *European Journal of Communication* 20 (2005): 460-483.

Link, Bruce en Jo Phelan. "Conceptualizing Stigma" *Annual Review of Sociology* 27 (2001): 363-385.

Salter, Mark en Peter Byrne, "The Stigma of Mental Illness: How You Can Use the Media to Reduce It" *Psychiatric Bulletin* 24 (2000): 281-283.

Scheyett, Anna. "The Mark of Madness: Stigma, Serious Mental Illnesses, and Social Work" *Social Work in Mental Health* 3 (2005): 79-97.

Sieff, Elaine. "Media Frames of Mental Illness: The Potential Impact of Negative Frames" *Journal of Mental Health* 12 (2003): 259-269.

Signorielli, Nancy. "The Stigma of Mental Illness on Television" *The Journal of Broadcasting & Electronic Media* 33 (1989): 325-331.

Wahl, Otto. *Media Madness: Public Images of Mental Illness*. New Jersey: Rutgers U.P., 1995.

Wilson, Claire et al. "Mental illness depictions in prime-time drama: identifying the discursive resources" *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry* 33 (1999): 232-239.

Audiovisuele bronnen

DERAILED. Criminal Minds. Reg. Felix Enriquez Alcala. Scen. Jeff Davis. CBS, 23 november 2005.

WITH FRIENDS LIKE THESE. Criminal Minds. Reg. Anna Foerster. Scen. Janine Sherman Barrios. CBS, 30 maart 2011.